

O'ZBEKISTONDA YASHIL INVESTITSİYALARNI JALB QILISH, ULARNI TO'G'RI TAQSIMLASH VA KELAJAK TEXNOLOGİYALARIGA YO'NALTIRISH MASALALARI

Abdujabborov Dilmurodjon Baxodirovich

Qo'qon xizmat ko'rsatish va servis texnikumi

Yoshlar bilan ishlash bo'yicha direktor o'rinbosari

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekistonda yashil investitsiyalarni jalb qilish, ularni samarali taqsimlash hamda zamonaviy va ekologik xavfsiz texnologiyalarga yo'naltirish muammolari tahlil qilingan. Mamlakatda qayta tiklanuvchi energiya manbalari va yashil infratuzilma sohasida olib borilayotgan islohotlar bilan bir qatorda, investitsiyalar sektorlar kesimida notekis taqsimlanayotganligi, innovatsion texnologiyalarga yetarli e'tibor qaratilmayotgani va institutsional mexanizmlarning zaifligi muammo sifatida ko'rsatilgan. Muallif yashil moliyalashtirish vositalarini joriy etish, xalqaro tajribani o'rganish va ekologik startaplarni qo'llab-quvvatlash orqali bu investitsiyalarni O'zbekistonning barqaror va innovatsion taraqqiyotiga xizmat qildirishni taklif qiladi.

Kalit so'zlar: yashil investitsiyalar, ekologik barqarorlik, qayta tiklanuvchi energiya, innovatsion texnologiyalar, yashil iqtisodiyot, moliyalashtirish mexanizmlari.

KIRISH

Global miqyosda iqlim o'zgarishi, ekologik muammolar va tabiiy resurslardan samarasiz foydalanish natijasida yuzaga kelgan inqirozli holatlar dunyo davlatlarini yashil iqtisodiyotga o'tishga majbur qilmoqda. Yashil iqtisodiyot — bu atrof-muhitga zarar yetkazmagan holda iqtisodiy o'sishni ta'minlovchi yangi yondashuv bo'lib, u orqali barqaror taraqqiyotga erishish mumkin. Ushbu jarayonning muhim moliyaviy asoslaridan biri esa yashil investitsiyalardir. Yashil investitsiyalar qayta tiklanuvchi energiya manbalari, ekologik toza infratuzilma, energiya tejamkor texnologiyalar va boshqa ekologik barqarorlikka xizmat qiluvchi yo'nalishlarga yo'naltiriladi.

O'zbekiston Respublikasi ham so'nggi yillarda yashil iqtisodiyotni rivojlantirish bo'yicha bir qator strategik hujjatlarni qabul qildi. “Yashil rivojlanish strategiyasi – 2030”, “Energiya samaradorligi to'g'risida”gi qonunlar, shuningdek, xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlikda amalga oshirilayotgan loyihalar mamlakatda ekologik barqarorlikni ta'minlash va yashil moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirishga xizmat qilmoqda.

Shunga qaramay, yashil investitsiyalarni jalb qilish va ularni samarali taqsimlash, ayniqsa, kelajak texnologiyalariga yo'naltirish bo'yicha hali qilinishi lozim bo'lgan ishlar ko'p. Mavjud moliyaviy resurslarning sektorlar kesimida notekis taqsimlanishi, texnologik yetishmovchilik va institutsional tizimdagi nomukammalliklar bu boradagi asosiy muammolardandir. Ushbu maqolada yashil investitsiyalarni O'zbekistonga jalb etish, ularni

to'g'ri taqsimlash va ilg'or, ekologik xavfsiz texnologiyalarga yo'naltirish yo'llari tahlil qilinadi.

Asosiy qism

Yashil investitsiyalar — bu atrof-muhitga zarar yetkazmasdan, iqlim o'zgarishiga qarshi kurashish, energiya samaradorligini oshirish va ekologik barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan investitsiyalardir. Bunday sarmoyalar qayta tiklanuvchi energiya manbalari (quyosh, shamol, biomassa), chiqindilarni qayta ishlash tizimlari, ekologik transport, “yashil” qurilish, resurs tejovchi texnologiyalar kabi sohalarga yo'naltiriladi. Bugungi kunda bunday investitsiyalar global investitsiya oqimining ajralmas qismiga aylanmoqda.

O'zbekistonda so'nggi yillarda ekologik barqarorlik va yashil iqtisodiyotni shakllantirishga oid islohotlar bosqichma-bosqich amalga oshirilmoqda. Jumladan, 2023-yilda qabul qilingan “Yashil iqtisodiyotni rivojlantirish strategiyasi – 2030” va “Iqlim o'zgarishi bo'yicha milliy harakatlar rejasi”da yashil investitsiyalarni jalb etish bo'yicha aniq maqsad va ko'rsatkichlar belgilangan. Qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish maqsadida Saudiya Arabistoni, BAA, Xitoy kabi davlatlarning kompaniyalari bilan yirik loyihalar imzolangan. Masalan, “ACWA Power” va “Masdar” kompaniyalari ishtirokida bir necha gigavattli quyosh va shamol elektr stansiyalarini qurish ishlari boshlangan.

Shu bilan birga, mavjud yashil investitsiyalar oqimi yetarli darajada to'g'ri taqsimlanmayapti. Investitsiyalarning katta qismi energiya sohasiga yo'naltirilmoqda, ammo ekologik transport, suv resurslarini tejash, qishloq xo'jaligidagi barqaror texnologiyalar, chiqindi va kanalizatsiya tizimlari kabi sohalar yetarlicha e'tibor topmayapti. Bu esa umumiy ekologik muvozanatni ta'minlashda tizimli yondashuv yetishmayotganini ko'rsatadi.

Yashil investitsiyalarni kelajak texnologiyalariga yo'naltirishda birinchi navbatda raqamli texnologiyalar, “aqlli shahar” konsepsiyalari, “yashil texnoparklar” va ekologik startaplar alohida ahamiyatga ega. Hozirgi vaqtda dunyo mamlakatlari sun'iy intellekt, IoT (Internet of Things), “big data” va avtomatlashtirish texnologiyalarini ekologik monitoring, energiya tejash va chiqindilarni boshqarish tizimlarida faol qo'llamoqda. O'zbekistonda bu boradagi dastlabki qadamlar ko'rilgan bo'lsa-da, ularni keng miqyosda joriy qilish uchun qo'shimcha ilmiy-tadqiqot ishlari, xususiy sektor bilan hamkorlik va xorijiy grantlarni jalb etish zarur.

Yashil investitsiyalarni jalb etishning yana bir muhim jihati — **institutsional va moliyaviy mexanizmlarning mukammal ishlashi**dir. O'zbekistonda Yashil moliya bo'yicha bozor mexanizmlari (masalan, “green bond” – yashil obligatsiyalar) hali to'liq shakllanmagan. Yashil investitsiyalar uchun milliy standartlar va sertifikatlash tizimi mavjud emasligi investorlar uchun huquqiy noaniqliklar tug'diradi. Shu sababli, davlat tomonidan moliyaviy kafolatlar, soliq imtiyozlari, subsidiyalar va grant dasturlari orqali bu bozorni rag'batlantirish zarur.

Shuningdek, xorijiy tajribaga nazar tashlaydigan bo'lsak, Yevropa Ittifoqi mamlakatlari, Janubiy Koreya, Kanada va Xitoy yashil investitsiyalarni strategik darajada rejalashtirib,

ularni kelajak texnologiyalariga uzviy bog'lay olgan. Ular barqarorlik indeksleri, yashil kredit reytingi, ekologik soliq tizimi kabi vositalar orqali yashil loyihalarni moliyaviy va institutsional jihatdan qo'llab-quvvatlamoda.

O'zbekiston ham shu yo'nalishda quyidagi strategik harakatlarni amalga oshirishi zarur:

1. Yashil investitsiyalar uchun alohida huquqiy-me'yoriy asosni ishlab chiqish;
2. Yashil obligatsiyalar va moliyaviy instrumentlarni joriy etish;
3. Ekologik startaplar va texnologik markazlarni rivojlantirish;
4. Tarmoq kesimida investitsiyalarni muvozanatli taqsimlash;
5. Mahalliy va xalqaro donorlar bilan hamkorlikni kengaytirish.

Shu tarzda, yashil investitsiyalarni faqat muayyan sohalarga yo'naltirish emas, balki ularni raqamli, aqlli va barqaror texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish orqali O'zbekistonning ekologik xavfsiz va innovatsion iqtisodiyotini shakllantirish mumkin

Xulosa

Yashil investitsiyalar O'zbekiston uchun iqtisodiy o'sish va ekologik barqarorlikni birgalikda ta'minlovchi strategik vosita bo'lib xizmat qilmoqda. So'nggi yillarda mamlakatda qayta tiklanuvchi energiya, energiya samarador infratuzilmalar va ekologik loyihalarni rivojlantirish orqali yashil iqtisodiyotga o'tish bo'yicha qator muhim qadamlar tashlandi. Biroq, mavjud investitsiyalar oqimining sektorlar bo'yicha notekis taqsimlanishi, texnologik innovatsiyalarga nisbatan sust yondashuv, moliyaviy va institutsional mexanizmlarning rivojlanmaganligi hali bu yo'nalishdagi ishlarda samaradorlikni cheklab turibdi.

Kelajak texnologiyalariga asoslangan yashil investitsiyalarni rivojlantirish uchun raqamli texnologiyalar, "aqlli shahar" loyihalari, ekologik startaplar va texnoparklarga alohida e'tibor qaratish zarur. Bu esa, o'z navbatida, ilm-fan va ishlab chiqarish integratsiyasini kuchaytirish, ilmiy-tadqiqot loyihalariga ko'maklashish, xususiyl sektor ishtirokini faollashtirishni talab qiladi.

Yashil moliya instrumentlarini (yashil obligatsiyalar, subsidiyalari, kafolatlar) joriy qilish, ekologik standartlar va reyting tizimlarini ishlab chiqish orqali investorlar uchun huquqiy va iqtisodiy ishonchli muhitni yaratish mumkin. Shuningdek, xalqaro tashkilotlar bilan yaqin hamkorlik qilish, donor mablag'larini jalb etish va o'rta muddatli strategiyalarni qabul qilish orqali bu yo'nalishda barqaror natijalarga erishish mumkin.

Xulosa qilib aytganda, yashil investitsiyalarni kelajak texnologiyalariga yo'naltirish nafaqat ekologik muammolarning yechimi, balki O'zbekistonning innovatsion va raqobatbardosh iqtisodiy modelini shakllantirish uchun muhim zamin yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Barbier, E. B. (2010). *A Global Green New Deal: Rethinking the Economic Recovery*. Cambridge University Press.

2. OECD. (2023). *Financing Uzbekistan's Green Transition*. Organisation for Economic Co-operation and Development. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/12/financing-uzbekistan-s-green-transition_6ebf6b94/27d2489d-en.pdf
3. World Bank. (2022). *Uzbekistan Country Climate and Development Report (CCDR)*. World Bank Group. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099240007072223752/pdf/P1771080ed66408f0bcd9015de19bc66dc.pdf>
4. UNDP. (2021). *Green Recovery & Green Economy in Uzbekistan: Executive Summary*. United Nations Development Programme. https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/uz/Uzb_GRGE_PolicyBrief_ExSum_v1_20210303_DESIGNED.pdf
5. GGGI. (2023). *Green Recovery Investment Platform – Uzbekistan*. Global Green Growth Institute. <https://ggi-uzbekistan.onrender.com/introduction>
6. Akhmadjonov, O., Abdullaev, A., Umarjonov, B., & Shamsiddinov, M. (2021). Islom moliyasining xususiyatlari. *Scientific progress*, 2(8), 634-638.
7. Akhmadjonov, O., Abdullaev, A., Shamsiddinov, M., & Umarjonov, B. (2022). ISLAMIC FINANCE. *Scientific progress*, 3(2), 48-50.
8. Akhrorjon, A., & Oybek, A. (2022). Characteristics of Islamic Finance. In *International scientific conference" Topical issues of the economy in modern*.
9. Akhmadjonov, O., Abdullaev, A., Ubaydullayev, A., Omonov, I., & Mirzamahmudov, B. (2022). ISLOM BANKI VA AN'ANAVIY BANKLAR O 'RTASIDAGI FARQLAR. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(10-2), 755-761.
10. Akhrorjon, A. (2022). Uzbekistan and the World Trade Organization management system. In *International scientific conference" Topical issues of the economy in modern*.
11. Akhrorjon, A., & Oybek, A. (2022). Danger in Islamic Banking. In *International scientific conference" Topical issues of the economy in modern*.
12. Abdullaev, A. (2022). O 'zbekiston iqtisodiyoti uchun jstga a'zo bo 'lish sabab muammo va natijalari. *Raqamli texnologiyalar va ta'lim istiqbollari*, 1(2), 113-121.
13. Akhrorjon, A., & Zumradkhan, K. (2022). The impact and results of membership of the wto on the education system. *Educational Research in Universal Sciences*, 1(5), 24-32.
14. Akhrorjon, A. (2022). Reasons, problems and consequences for the accession of the Uzbek ecanomy to the WTO. In *International scientific conference" Topical issues of the economy in modern*.
15. Akhmadjonov, O., Abdullaev, A., Karimova, S., & Solijonova, F. (2022). Jahon savdo tashkiloti boshqaruv tizimi. *Scientific progress*, 3(2), 343-347.
16. Akhmadjonov, O., Abdullaev, A., Anvarov, J., & Ismoilov, S. (2022). Islom moliyasi. *Scientific progress*, 3(2), 45-47.

17. Akhmadjonov, O., Abdullaev, A., Yusupov, S., & Anvarov, J. (2021). Islom bankchiligidagi xavf. *Scientific progress*, 2(8), 639-642.
18. Axadjon o'g'li, A. A., & Sabirovna, G. G. (2025). JSTGA A'ZO BO 'LISHNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI. *ZAMIN ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI*, 1(5), 101-108.
19. Abdullaev, A. (2021). RAQAMLI IQTISODIYOT-KADRLAR TAYYORLASHNING DOLZARB MASALALARI. *Ushbu maqolada raqamli iqtisodiyotning o'ziga xos xususiyatlari, uning.*
20. Mamadjonov, M., Abdullayev, A., Abdurahmonov, I., & Mamadaliyev, A. (2021). Challenges of management in the digital economy. *Scientific progress*, 2(6), 1533-1537.
21. AA, M. F. M. (2021). RAQAMLI IQTISODIYOT TUSHUNCHASI, AFZALLIKLARI VA AMALIY AHAMIYATI. *ÂXEOPOT-KOMMYHHKÂflIX TEXHOMrnmÂPH BÂ TEÏÏEKKOMMYHHKÂ^ mÂPHHHr 3ÂMOHÂBHH MYÂMMOÏÏÂPH BÂ EHHMÏÏÂPH OHÏÏÂHH PECnYEmKÂ HÏÏMHH-TEXHHKÂHMYMÂHMHMHrMÂrbPY3ÂÏÏÂP TmflÂMH*, 2(6), 794.
22. Akhmadjonov, O., Abdullayev, A., Abdupattayev, A., & Sultonov, M. (2021). Islamic banking management, assets and liabilities. *Scientific progress*, 2(6), 1525-1532.
23. Axrorjon, A., & Maxliyoxon, O. (2024). TA'LIM SIFATI OSHISHIDA JSTNING O 'RNI. *YANGI O 'ZBEKISTONDA IJTIMOIIY-INNOVATION TADQIQOTLAR*, 2(1), 113-118.
24. Mulaydinov, F. (2024). Application, place and future of digital technologies in the educational system. *Nordik ilmiy-amaliy elektron jurnali*.
25. Jumanova, S. (2024). Analysis of PISA test results in Uzbekistan and prospects of preparing primary education students for PISA test. *Nordik ilmiy-amaliy elektron jurnali*.
26. Akhrorjon, A., & Maxliyoxon, O. (2024). IMPACT, RESULTS AND CONSEQUENCES OF WTO ACCESSION ON THE EDUCATION SYSTEM. *International Multidisciplinary Journal of Universal Scientific Prospectives*, 2(1), 6-15.
27. Abdullaev, A., & Odilova, M. (2024). The Role of WTO in Improving the Quality of Education. *Yosh Tadqiqotchi Jurnali*, 3(1), 140-148.
28. Axadjon o'g'li, A. A., & Sabirovna, G. G. (2025). JSTGA A'ZO BO 'LISHNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI. *ZAMIN ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI*, 1(5), 101-108.